

PERCH projekt u Hrvatskoj

Irena Barišić¹, orcid.org/0000-0003-0243-6767

¹Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Rockefellerova 7, 10 000 Zagreb, Hrvatska

irena.baristic@hzjz.hr

Sažetak:

Projekt PERCH – PartnERship to Contrast HPV je projekt Europske komisije koji je poduzet u skladu s ciljevima “Europe’s Beating Cancer Plan” kampanje i napora oko eliminacije raka vrata maternice i ostalih malignoma uzrokovanih HPV-om. Temeljni cilj Joint Action PERCH projekta je podržati europske države u dostizanju tog cilja. Projekt se sastoji od 4 osnovna horizontalna radna paketa (koordinacija, diseminacija, evaluacija te integracija i održivost) te 3 glavna radna paketa: WP5 – pregled trenutnog stanja praćenja cijepljenja protiv HPV-a te predlaganje jedinstvenog sustava prikupljanja podataka u području cijepljenja, WP6 – podrška zemljama partnerima u procesu podizanja razine znanja i osviještenosti o bolestima povezanim s HPV-om i WP7 – podrška i edukacija zdravstvenih djelatnika oko komunikacije s adolescentima, njihovim roditeljima te drugim zdravstvenim djelatnicima. Hrvatski zavod za javno zdravstvo je nositelj projekta u Hrvatskoj i sudjeluje u svim radnim paketima. Projekt je započeo 01.11.2022., a službeno završava 31.08.2025.godine.

Ključne riječi: *PERCH projekt; radni paketi; HPV; cijepljenje*

Infekcija humanim papilomavirusom (HPV) virusna je infekcija koja se uglavnom prenosi izravnim spolnim kontaktom sa zaraženom osobom. Riječ je o globalno najčešćoj spolno prenosivoj infekciji. Postoji više od 100 vrsta humanih papilomavirusa. Oko 40 njih može izazvati genitalne infekcije. Najmanje 14 tipova HPV-a pripada u skupinu visokorizičnih jer mogu prouzročiti rak, kao što je rak vrata maternice u žena. Visokorizični tipovi HPV-a mogu uzrokovati i rak anusa i genitalija te neke vrste raka glave i vrata, neovisno o spolu. Niskorizične vrste HPV-a mogu dovesti do pojave genitalnih i analnih bradavica (1).

U posljednjih 10-ak godina bilježimo u Hrvatskoj prosječno oko 300 novih slučajeva i oko 120 smrti od raka vrata maternice svake godine (2). Za razliku od većine drugih sijela raka, ovaj se javlja u nešto mlađoj dobi – prema podacima Registra za rak, u 2021. je trećina novooboljelih žena bila mlađa od 50 godina, a rak vrata maternice je treće sijelo raka žena u dobi od 30 do 39 godina (iza raka dojke i raka štitnjače). Prema podacima o smrtnosti, u 2023. godini od raka vrata maternice u Hrvatskoj je umrla 121 žena (stopa 6,1/100 000), od kojih je trećina bila mlađa od 60 godina (2). Rak vrata maternice je bolest koja se gotovo u potpunosti može spriječiti. U Hrvatskoj je dostupno dobrovoljno i besplatno cijepljenje i za djevojčice i za dječake već od 5.razreda osnovne škole. Cijepljenje protiv HPV-a sprječava nastanak infekcije koja je glavni uzročnik nastanka raka vrata maternice. Sustavno cijepljenje je dovelo do znatnog snižavanja stopa pojavnosti ove bolesti u razvijenim zemljama (3).

Projekt PERCH – PartnERship to Contrast HPV je dio napora Europske komisije u području kontrole zloćudnih bolesti te je u skladu s ciljevima “Europe’s Beating Cancer Plan” inicijative. Cilj u sklopu trećeg stupa (flagship) navedene kampanje je i eliminacija raka vrata maternice i drugih oblika raka uzrokovanih infekcijom HPV-om. Neizostavan korak do tog cilja je cijepljenje >90% djevojčica u dobi do 15 godina cjepivom protiv HPV-a, kao i značajno povećanje broja cijepljenih dječaka, do 2030. godine. Osnovni cilj

Joint Action PERCH projekta je podržati sve europske zemlje u dostizanju tog cilja. U projektu zajedno sudjeluje 18 europskih država i 34 partnerske organizacije. Nositelj projekta je European Health and Digital Executive Agency (HaDEA), pod ovlaštenjem Europske komisije, a voditelj projekta je Istituto Superiore di Sanità (ISS), Italija (4). Projekt se sastoji od 4 osnovna horizontalna radna paketa (koordinacija, diseminacija, evaluacija te integracija i održivost) te 3 glavna radna paketa: WP5 – pregled trenutnog stanja praćenja cijepljenja protiv HPV-a te predlaganje jedinstvenog sustava prikupljanja podataka u području cijepljenja, s ciljem poboljšanja obuhvata, procesnih indikatora te učinka cijepljenja, WP6 – podrška zemljama partnerima u procesu podizanja razine znanja i osviještenosti o bolestima povezanim s HPV-om te načinima njihove prevencije u ciljnoj populaciji adolescenata, WP7 – podrška i edukacija zdravstvenih djelatnika oko komunikacije s adolescentima, njihovim roditeljima te drugim zdravstvenim djelatnicima, s ciljem podizanja razine povjerenja u cjepivo protiv HPV-a. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZJZ) sudjeluje u svim radnim paketima (5). Predviđeno trajanje projekta je bilo 30 mjeseci (1.11.2022.-30.04.2025.), no projekt je naknadno produžen do 31.08.2025.godine.

Hrvatski tim projekta PERCH je na samom početku projekta preveo na hrvatski jezik te tiskao službeni letak PERCH projekta, koji je također dostupan i u online izdanju na poveznici: [PERCH letak](#). Unutar HZJZ-a u projektu su aktivno sudjelovale Služba za javno zdravstvo, Služba za epidemiologiju i prevenciju kroničnih nezaraznih bolesti, Služba za školsku i adolescentnu medicinu i Služba za epidemiologiju zaraznih bolesti, kao i Služba za strateško planiranje, inovacije i koordinaciju projekata.

U sklopu aktivnosti unutar drugog radnog paketa (WP2) provedena je sveobuhvatna kampanja na društvenim mrežama. Glavne poruke unutar kampanje osmišljenje su prema rezultatima dobivenim u istraživanju barijera ciljne populacije. Provedene su i aktivnosti oko obilježavanja važnih datuma vezanih uz HPV (Europski tjedan prevencije raka vrata maternice, Dan mimoza, Međunarodni dan svjesnosti o HPV-u), kao i suradnja s voditeljima drugog radnog paketa oko izrade prijedloga Strategije o komunikaciji oko HPV cijepljenja.

U sklopu petog radnog paketa (WP5) je u svrhu poboljšanje kvalitete podataka o cijepljenju protiv HPV-a učinjeno mapiranje trenutne situacije pojedinih zemalja sudionica projekta s posebnim naglaskom na dostupnost podataka, kvalitetu i pokrivenost.

U sklopu šestog radnog paketa (WP6) u lipnju i rujnu 2023. godine provedeno je ispitivanje stavova, mišljenja i znanja roditelja o spolno prenosivim bolestima, HPV-u i cjepivu protiv HPV-a putem online ankete. Anketni upitnik izrađen je unutar projekta PERCH, prema obrascu koji su ustupili koordinatori, a HZJZ prilagodio te nadopunio. U suradnji s pet zagrebačkih škola link na upitnik proslijeđen je roditeljima učenika i učenica 8. razreda osnovne škole i 1. razreda srednje škole. Upitnik je ispunilo 45 ispitanika/ica, uglavnom majki (84%) od kojih je većina njih izjavila da ima djecu ženskog spola (79%). 69% roditelja je izjavilo da su njihova djeca primila cjepivo protiv HPV-a. Veći dio onih čija djeca još nisu cijepljena je neodlučan hoće li cijepiti svoju djecu (54%), dok su ostali protiv (46%). Roditelji navode kako o HPV infekciji i cijepljenju uglavnom razgovaraju s ginekolozima, liječnicima školske medicine, pedijatrima i liječnicima obiteljske medicine, a da te stručnjake također smatraju najpouzdanijim izvorima vezanim za pitanja o HPV-u. Informacije o HPV-u koje su roditeljima bile poznate su da HPV može uzrokovati rak vrata maternice, vagine ili vulve (97%); da se radi o spolno prenosivoj bolesti (90%) i da je moguće biti zaražen, a biti bez simptoma (86%).

U listopadu i studenom 2023. godine provedeno je ispitivanje stavova, mišljenja i znanja učenika i profesora o spolno prenosivim bolestima, o HPV-u i o cjepivu protiv HPV-a u dvije srednje škole u Zagrebu. Anketiranje učenika i profesora provedeno je tzv. metodom ‘papir-olovka’. Anketu za učenike ispunilo je 178 učenika (70% ih je bilo ženskog spola), prosječne dobi od 15 godina. Većina učenika koji su ispunili

anketu je cijepljena protiv HPV-a (67%). Anketu za profesore su ispunila 24 profesora (njih 67% je bilo ženskog spola). Učenici su u najvećem broju znali da spolno prenosive bolesti mogu uzrokovati probleme s plodnošću (89%) te neke vrste raka (88,5%), a prepoznali su i da je HPV spolno prenosiva bolest (87,4%). Manje poznate su im bile informacije da HPV infekcija uglavnom prođe sama od sebe (4,5%), da pranje genitalija nakon spolnog odnosa nije zaštita od genitalnih bradavica (6%) te da HPV može uzrokovati rak na stražnjoj strani grla, uključujući korijen jezika i tonzila (23,1%). Učenici prepoznaju ginekologe kao najpouzdaniji izvor za informiranje o HPV-u (64,5%). Većina profesora koji su ispunili anketu predaje društvene ili prirodne predmete (73%). Svim profesorima, koji su ispunili anketu je bilo poznato kako HPV može uzrokovati rak vrata maternice, rodnice ili stidnice, a gotovo svi su znali i da je HPV spolno prenosiva bolest te da je moguće zaraziti se, a biti bez simptoma (96%). Kao što je bio slučaj kod roditelja i učenika, i profesorima je informacija da HPV infekcija u većini slučajeva prođe sama od sebe bila relativno nepoznata (12%). Na pitanje jesu li zainteresirani za sudjelovanje u edukaciji učenika o HPV-u i cjepivu protiv HPV-a te kako o tome razgovarati s učenicima, većina profesora je odgovorila kako nije zainteresirana (58%), a kao glavni razlog navodili su taj što to ne prepoznaju kao dio svog posla te nemaju dodatnog vremena za takvu vrstu aktivnosti. U sklopu šestog radnog paketa je također učinjen i pregled literature dosad provedenih istraživanja u Hrvatskoj o cjepivu protiv HPV-a (stavovi, informiranost i barijere).

U sklopu sedmog radnog paketa (WP7) održane su između ostalih aktivnosti i Edukacije za medicinske sestre iz timova školske medicine o cijepljenju i komunikaciji o cijepljenju protiv HPV-a: 18. lipnja 2024. godine u Zagrebu i 22. listopada 2024. godine u Splitu. Svrha edukacije je bila poboljšati komunikaciju i suradnju između zdravstvenih radnika (cjepitelja) i krajnjih korisnika. Bila je organizirana i mogućnost “online” sudjelovanja, kao i sudjelovanja uživo u obje radionice. Trajale su 6 sati, organizirane u tri bloka (“HPV”, “Klinička slika i cijepljenje” i “Komunikacija”). Sudjelovalo je skoro 100 polaznika, od kojih je njih 73 ispunilo evaluacijski upitnik (6).

Kako se projekt bliži svome završetku, HaDEA je pozvala sve države - sudionice PERCH projekta da i nakon službenog završetka projekta i dalje aktivno i kontinuirano surađuju u cilju eliminacije raka vrata maternice i drugih sijela raka uzrokovanih infekcijom HPV-om (4).

Literatura:

1. de Martel C, Plummer M, Vignat J, Franceschi S. Worldwide burden of cancer attributable to HPV by site, country and HPV type. *International Journal of Cancer*. 2017 Lipanj 8;141(4):664–70.
2. Europski tjedan prevencije raka vrata maternice i Dan mimoza 2025. HZJZ. 2025 Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/europski-tjedan-prevencije-raka-vrata-maternice-i-dan-mimoza-2025/>. (pristupljeno 10. svibnja 2025.)
3. Lei J, Ploner A, Elfström KM, Wang J, Roth A, Fang F, i sur. HPV Vaccination and the Risk of Invasive Cervical Cancer. *New England Journal of Medicine* [Internet]. 2020 Listopad 1;383(14):1340–8. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32997908/>
4. Perch project (2025) PERCH Project. Dostupno na: <https://www.projectperch.eu/> (pristupljeno: 12. ožujka 2025).
5. Perch. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/projekti/perch/> (pristupljeno 10. ožujka 2025).
6. Održana Edukacija za medicinske sestre iz timova školske medicine o cijepljenju i komunikaciji o Cijepljenju Protiv HPV-a (2024). Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/odrzana-edukacija-za-medicinske-sestre-iz-timova-skolske-medicine-o-cijepljenju-i-komunikaciji-o-cijepljenju-protiv-hpv-a/> (Pristupljeno 12. ožujka 2025).